

Hoe het werk van wijkteams wel wettelijk geregeld kan worden

Adri van Montfoort

17 Februari 2026

Deze tekst is geschreven op verzoek van de Associatie Wijkteams, en is bedoeld om de discussie te verdiepen, hoe de transformatie doelen van de Jeugdwet en WMO beter gerealiseerd kunnen worden.

In het wetsvoorstel *reikwijdte jeugdhulp*¹ worden een aantal voorstellen gedaan die het werk van lokale teams onnodig moeilijk en bureaucratisch maken. Terwijl het juridisch wèl kan om het goed te regelen.

1. Een recht op een beschikking op verzoek is voldoende

Het voorstel om in alle gevallen een beschikking te eisen tussen de vraagverkenning in de eerste 6 weken en de daaropvolgende hulpverlening is rampzalig. Het is een onnodige toename van de bureaucratie, het miskent de aard van vragen over opvoeden en opgroeien en de aard van het sociaal werk, het leidt tot meer onnodige juridisering en het gaat lijnrecht in tegen de transformatiegedachte van 2015. Het gaat ook lijnrecht in tegen de belofte van het kabinet Jetten om de bureaucratie te verminderen.

Juridisch gezien is het onnodig. De rechtspositie van de ouders en kinderen kan eenvoudiger worden gewaarborgd door in de wet op te nemen, dat een inwoner een beschikking kan vragen. Het lokale team moet de inwoner daarop wijzen. Als de inwoner de route wil van maximaal 6 weken onderzoek en dan een formele beschikking, dan krijgt de inwoner die route. Waarbij een beschikking een toekenning of een afwijzing kan inhouden, waar de inwoner vervolgens bezwaar tegen kan maken en vervolgens naar de bestuursrechter kan gaan. Als het lokale team vanaf het eerste contact een serieuze en professionele dialoog voert met de inwoner, dan komt er in 90% of meer van alle gevallen overeenstemming tussen de inwoner en het lokale team over de vraag of een beschikking nodig is en zo ja, wanneer.

2. Wetsvoorstellen voor regie direct in de prullenbak

Voor coördinatie of regie is helemaal geen wetgeving nodig. Regie moet de hulpverlener nooit willen hebben; dat hebben de mensen zelf. Coördinatie doen de mensen ook zelf en daar kan de hulpverlener in sommige gevallen bij ondersteunen. De hulpverlener hoeft de gegevens over een gezin niet op te vragen bij een andere dienst van de gemeente; dat kunnen de mensen zelf doen. Als een inwoner het moeilijk vindt om naar een gemeentelijke dienst te gaan voor een gesprek, dan kan de hulpverlener aanbieden om mee te gaan. De bureaucratische wetgeving die nu in de maak is, gaat ervan uit dat de staat de regie heeft en het leven van de mensen regisseert. Stop daar mee!

¹ [Overheid.nl | Consultatie Reikwijdte Jeugdwet](https://overheid.nl/consultatie-reikwijdte-jeugdwet)

Voor situaties waarin actie van de overheid of een dienst nodig is zonder toestemming van de betrokkenen zijn in Nederland al genoeg specifieke wetten. Ofwel de staat betaalt vrijwillige hulpverlening en dan hebben de mensen zelf regie, ofwel de staat vindt het nodig om een bevoegdheid in te zetten en dan is het geen vrijwillige hulpverlening.

3. Het niet bestaande pettenvraagstuk

Daarvoor moet ik iets meer toelichten, en terug gaan in de geschiedenis. Toen de Autoriteit Persoonsgegevens in 2016 in een rapport schreef, dat het onduidelijk was op welke juridische grondslag gemeenten en lokale teams persoonsgegevens verwerkten, voorzagen weinig mensen dat de transformatie hierop zou ontsporen. De algemene reactie was: dit is een technisch regelprobleem, dat heeft niets te maken met de inhoud van het werk; we gaan nu ontschotten!

De AP schrijft:

“Een andere complicerende factor is dat er in het sociaal domein sprake is van zowel publiekrechtelijke taken als hulpverleningstaken. Dat kan onder meer gevolgen hebben voor de grondslag uit de Wbp op basis waarvan gegevens mogen worden verwerkt. Bovendien worden de hulpverleningstaken veelal uitgevoerd door professionals die zijn gebonden aan een geheimhoudingsverplichting.” (AP, 2016, pag. 5).

En: *“Hulpverleningstaken zijn geen publiekrechtelijke taken. Ook niet als deze hulpverleningstaken door de gemeente worden uitgevoerd.”* (pag. 9.).

Vanuit dit onderscheid tussen publieke taken en private hulpverlening is men verder gaan denken. In 2020 publiceerde de VNG deel 4 van de Handreiking Privacy in het Sociaal Domein onder de titel Wijkteams en het pettenvraagstuk. De Handreiking maakt onderscheid tussen toeleiding, hulpverlening en regie- of coördinatietaken van het wijkteam. In het werk van het wijkteam met een gezin moeten schotten worden aangebracht tussen deze 3 taken. Er zouden dan dus 3 aparte dossiers moeten worden gemaakt per gezinslid! De verwerkingsgrondslag voor persoonsgegevens is verschillend voor elk van deze 3 taken, zegt de VNG. De medewerker heeft telkens een andere ‘pet’ op en moet dat voortdurend duidelijk maken aan het gezin.

Hiermee is de kern van de transformatie om zeep geholpen. De kern van de transformatie is, dat een sociaal werker (die werd jarenlang generalist genoemd) ontschot te werk gaat door in gesprek te gaan met de inwoner, meedenkt, adviseert en ondersteunt. Het gehéél van dat werk is sociaal werk of hulpverlening! Een van de problemen die de regering met de decentralisatie wilde oplossen door het opheffen van het Bureau Jeugdzorg was juist de onwerkbare, strikte bureaucratische scheiding tussen indicatie en hulpverlening. Door de insteek vanuit de AVG komt die oude scheiding terug

in veelvoud. Nu moeten er geen 2 vakjes gemaakt worden, maar 3 – en ook nog per gezinslid.

Alle AVG-juristen zeggen: het kan niet anders, want dat zegt de AVG. En er is nauwelijks tegengeluid vanuit het sociaal werk of vanuit gemeenten. Maar het kan wél anders.

Juridisch kan het wél anders

Het rapport van de AP is uit 2016. Toen was de AVG in Nederland nog niet ingevoerd en gold de Wet bescherming persoonsgegevens. Artikel 8 lid e van de Wet bescherming persoonsgegevens luidde:

“de gegevensverwerking noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak door het desbetreffende bestuursorgaan dan wel het bestuursorgaan waaraan de gegevens worden verstrekt”.

Met deze strikte wettekst kon de AP in 2016 niet anders dan concluderen, dat hier een probleem was. Maar met het in werking treden van de AVG op 25 mei 2018 werd de Wbp ingetrokken. In grote lijnen kwamen de grondslagen die de Wbp kende overeen met de AVG, maar op dit punt is er een essentieel verschil. In de AVG staat niet ‘publiekrechtelijke taak’, maar:

“verwerking is noodzakelijk voor de vervulling van een taak van algemeen belang of de uitoefening van openbaar gezag.” (artikel 6 lid 1e AVG).

De eis van uitvoering door een bestuursorgaan staat niet met zoveel woorden in de AVG.

Onder de noemer ‘een taak van algemeen belang’ valt gemakkelijk alles wat de wijkteams doen: de vraag van de inwoner verkennen, zelf gesprekken voeren met de inwoner om de problemen te verminderen en de inwoner te helpen weer zelf verder te kunnen gaan, verwijzingen naar specialistische hulp voorbereiden en eventueel zelf regelen en de inwoner waar nodig en waar de inwoner dat wenst helpen met het afstemmen van verschillende regelingen. Dat kan allemaal worden begrepen onder het beroep hulpverlener of sociaal werker en al deze activiteiten zijn hulpverleningstaken.

Hulpverlening die in het sociaal domein met geld van de gemeente op grond van de Jeugdwet of de WMO wordt geleverd valt altijd onder verantwoordelijkheid van het college van B&W, ook de hulp die wordt verleend door aanbieders. Dat valt althans af te leiden uit de definitie van een jeugdhulpaanbieder in artikel 1.1 Jeugdwet:

“Jeugdhulpaanbieder: natuurlijke persoon die, het verband van natuurlijke personen dat of de rechtspersoon die bedrijfsmatig jeugdhulp doet verlenen onder verantwoordelijkheid van het college.”

Onder verantwoordelijkheid van het college. Daarmee benadrukt de wetgever het verschil met een hulpverlener die een contract sluit met een burger waarbij de burger zelf de dienst betaalt en waar er geen verbinding is met de gemeente. De Jeugdwet geeft – uiteraard, het doel was ontschotten - geen steun voor de stelling dat er verschillende grondslagen en dus verschillende regimes moeten zijn voor de toeleiding, de hulpverlening en de coördinatie.

De term hulpverlening overlapt met woorden als gezondheidszorg, sociaal werk, begeleiding en behandeling. Het verwerken van bijzondere persoonsgegevens is volgens artikel 9 lid 2 AVG alleen toegestaan in specifieke gevallen, waaronder:

“de verwerking is noodzakelijk voor doeleinden van preventieve of arbeidsgeneeskunde, voor de beoordeling van de arbeidsgeschiktheid van de werknemer, medische diagnoses, het verstrekken van gezondheidszorg of sociale diensten of behandelingen dan wel het beheren van gezondheidszorgstelsels en -diensten of sociale stelsels en diensten, op grond van Unierecht of lidstatelijk recht, of uit hoofde van een overeenkomst met een gezondheidswerker en behoudens de in lid 3 genoemde voorwaarden en waarborgen;”

De bovenstaande omschrijving omvat zowel beoordeling en diagnostiek als het leveren van sociale diensten of behandelingen en ook beheerstaken. Het is niet nodig om deze taken op te knippen en het is evenmin een vaststaand gegeven dat de ene taak per definitie valt onder het uitoefenen van openbaar gezag en de andere taak niet. Ook is er geen basis voor de bewering dat voor de ene taak de medewerker wel gebonden is aan een wettelijk beroepsgeheim en voor de andere taak niet. Artikel 9 lid 3 AVG stelt als eis dat degene die de gegevens verwerkt is gebonden aan geheimhouding, in eerste instantie door een wettelijk of door de beroepsgroep bindend opgelegd beroepsgeheim. Het beroepsgeheim is dus gelijkelijk van belang en geldend voor toeleiding, uitvoering van hulpprogramma's en coördinatietaken.

Conclusie: de AVG staat het toe dat toeleiding, hulpverlening en regie- of coördinatietaken onder 1 pet uitgevoerd wordt. Het 'twee petten- vraagstuk' bestaat dus niet. Het is niet nodig om regievoering als taak in de wet op te nemen. En het is overbodig om wijkteams en inwoners te verplichten telkens eerst een bureaucratisch proces te doorlopen, voordat er hulp geboden wordt.

Het is goed dat er wijkteams zijn die snel, laagdrempelig hulp en ondersteuning kunnen bieden, aan inwoners in het dagelijks leven. Dat zou de wet mogelijk moeten maken en dat kan dus ook. Zeg tegen de juristen: het kan wél.